



Je geld of je leven

In 2003 betaalde de congregatie van Salesianen van Don Bosco aan een nu 76-jarige man zestien-duizend euro als vergoeding voor immateriële schade ten gevolge van regelmatig seksueel misbruik door zeven internaatspriesters, waaronder een latere bisschop, gedurende de periode 1948–1953. Dat is nog geen vijfhonderd euro per priester per jaar. Een schamel bedrag, zeker gezien het feit dat veel prostituees hun diensten vrijwillig voor minder dan honderd euro per uur verstrekken. Maar welk bedrag aan schadevergoeding is wel redelijk?

Slachtoffers van een economisch misdrijf komen er beter van af. Zo heeft de Vereniging van Effectenbezitters eind november met Goldman Sachs en de Royal Bank of Scotland, de rechtsopvolger van ABN-AMRO, een schikking bereikt die erop neerkomt dat beleggers die zich in het voorjaar van 2000 door Nina Brink lieten misleiden hun inleg, plus tien à vijftien procent rente terug krijgen. Een mooie deal, zeker als je bedenkt dat wanneer het geld destijds in de AEX belegd was, er nu nog slechts de helft van over zou zijn.

De Nederlandse katholieke kerk ontving in totaal achthonderd meldingen van seksueel misbruik, waaronder 241 formele aanklachten. Een ruwe schatting op basis van het bovenstaande leidt tot de conclusie dat de totale schadevergoeding ergens tussen de vier en de twintig miljoen euro zal liggen. RBS daarentegen hoest 110 miljoen euro op om de ongeveer twaalfduizend beleggers die een claim indienden te compenseren. Telt geld toch meer dan het leven?

Een Nederlandse zaak (LJN: BI3717), waarvan de onsmakelijke details na te lezen zijn op www.rechtspraak.nl, suggereert van wel. Twee jaar geleden werd in Amsterdam een jonge vrouw beroofd, verkracht en afgeperst door een man die, om moed te verzamelen, zich eerst lazarus gedronken had en cocaïne had gesnoven. Haar materiële schade werd vergoed, maar voor de immateriële schade van de verkrachting hoefde de dader slechts tweeduizend euro te betalen.

De les uit de praktijkvoorbeelden: materiële schade wordt volledig vergoed, maar immateriële slechts mondjesmaat. Dit is opvallend consistent met de regel die de economische standaardanalyse van het recht aanbeveelt: volledige vergoeding van materiële schade, maar in het geheel geen vergoeding voor immateriële. Hoe hardvochtig kunnen economen zijn? En hoe komen ze tot deze conclusie?

Ten eerste herformuleren economen het oorspronkelijke probleem. De vraag “welke vergoeding is redelijk?” is immers een verdelingsvraag, er wordt slechts geld verplaatst, waar volgens sommigen onder ons niets zinnigs over te zeggen valt. Het ex post perspectief wordt daarom vervangen door een ex ante: welke vergoeding zou het slachtoffer kiezen als hij of zij zich op een perfecte markt tegen het risico zou kunnen verzekeren? Deze vraag is wel te beantwoorden, mits de econoom bereid is wat technische aannames over de nutsfunctie van het potentiële slachtoffer te maken. Bij risicoaversie en onder de veronderstelling dat, bij gegeven inkomen, het marginale nut van geld groter is naarmate je je beter voelt, is de bovenstaande conclusie de enig juiste.

Maar volgt hieruit nu ook dat de slachtoffers van het seksueel misbruik binnen katholieke instellingen helemaal geen schadevergoeding moeten krijgen? Mensen die de klok hebben horen luiden, maar niet weten waar de klepel hangt, menen van wel. Toch is dat echt te snel geconcludeerd. Economen weten dat de twee vragen niet noodzakelijk equivalent zijn en kennen de beperkingen van het standaardmodel. Zoals een groot Nederlands verzekeringsbedrijf de laatste tijd intensief adverteert: “Verzekeren is niet de enige oplossing”. Verzekeren doe je vooral om geld te hebben wanneer je dat nodig hebt, maar als je in je mens-zijn bent aangetaast, heb je vooral aan andere dingen behoefte. Het is eigenlijk nogal logisch dat, als die dingen niet in de nutsfunctie zijn opgenomen, de rationele keuze is liever niets te hebben en in stilte verder te kwijnen.

De slachtoffers van het seksueel misbruik vertellen dat ze uit zijn op erkenning als slachtoffer, eerherstel, excuses en, in sommige gevallen, wraak. Ze zijn niet uit op geldelijke schadevergoeding per se, zoals het economische standaardmodel aanneemt. Geld is geen doel, maar een middel. Mulder (2009) laat, voor slachtoffers van ernstige geweldsmisdrijven, hetzelfde beeld zien. Als wij, economen, echt iets bij willen dragen aan de vraag “welk bedrag aan schadevergoeding is redelijk?” zullen we in onze modellen met een realistischer mensbeeld moeten werken. Niet het geld, maar het leven is waar het in het leven om draait. Ook de katholieke kerk lijkt dat overigens vergeten te zijn.

LITERATUUR

Mulder, J.D.W.E. (2009) *Compensatie na geweld. Wie krijgen er een vergoeding van het Schadefonds Geweldsmisdrijven en wat zijn de effecten van zo'n financiële vergoeding?* Tilburg: Intervict.